

**Acte commemoratiu del 75è aniversari
de l'afusellament del president Lluís Companys i Jover**

Vilanova i la Geltrú

per Judith Barbacil

Acte institucional en el qual la Corporació Municipal fa l'ofrena floral al monument a Lluís Companys i Jover, amb motiu del 75è aniversari de la seva mort. Enguany la Generalitat de Catalunya ha declarat el 15 d'octubre, també, Dia Nacional en memòria de les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió franquista.

D'aquesta realitat, dels temps passats, presents i futurs es voldrà fer un breu relat que ens atorgui la possibilitat de fer un viatge en el temps cap a un període extraordinari, el de la Segona República. Anys diferents per les seves pròpies característiques. Aquest apropament es realitzarà des del món local i ens serà útil per entendre la realitat de tot un país.

El temps que s'estima per aquest breu relat és de 7-9 minuts (un minut per cada part)

Acció	Comentari
<p>S'HAN ESCOLLIT DATES DE REFERÈNCIA DE LA SEGONA REPÚBLICA, AMB PROTAGONISME DE LLUÍS COMPANYS, PER EXPLICAR D'UNA MANERA BREU LES SEVES ACCIONS I COM AFECTAREN A VILANOVA.</p> <p>La presència de les dones en l'àmbit públic, una alcaldessa o una dona historiadora serà justificada pel dret a vot de l'any 1933.</p>	
14 ABRIL 1931	<i>Proclamació de la Segona República. Macià i Companys al Palau de la Generalitat. L'Estat Català</i>
1933	<p>Novembre 1933 . Eleccions. CEDA al poder, canvi de bienni.</p> <p>Desembre 1933 mort del vilanoví Francesc Macià</p>
1934	<p>Fets d'octubre. Lluís Companys president. Gran ressò a Vilanova.</p> <p>Ens basarem amb el llibre de l'Albert Virella i Bloda.</p> <p><i>La revolució d'octubre a Vilanova. Visions d'un espectador.</i></p>
1936-1939	Guerra Civil
Gener	Entrada de les tropes franquistes a VNG i Barcelona. L'inici de l'exili.
Setembre 1939	<p>Esclat Segona Guerra Mundial. Els nostres exiliats es troben enmig d'una altra gran guerra . A l'agost del 40 Lluís Companys és detingut per la Gestapo a Bretanya i el lliuren a les autoritats franquistes el 29 d'agost de 1940.</p>
1940	<p>Octubre. Afusellament de Lluís Companys.</p> <p>Mentrestant VNG també havia viscut la repressió i l'afusellament de molts conciutadans.</p>

Acte commemoratiu del 75è aniversari de l'afusellament del president Lluís Companys i Jover.

Vilanova i la Geltrú

Bon dia a tothom,

Com bé sabeu, avui és 15 d'octubre del 2015, un dia en el qual es commemora el 75è aniversari de l'afusellament del president Lluís Companys i Jover, un dia que ha estat declarat per la Generalitat de Catalunya Dia Nacional en memòria de les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió franquista i, finalment, un dia que s'ha llevat veient com el president de la Generalitat de Catalunya en funcions ha de declarar davant del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya per haver impulsat una consulta que només volia donar veu a la ciutadania.

Massa situacions semblen coincidir... podem pensar. Però mirant enrera, cap a temps passats i cap a temps més recents podem percebre que és un fet molt freqüent, aquest de les coincidències, potser més del que moltes vegades ens hem adonat o ens n'adonem. Tantes, que fins i tot el refranyer popular ho ha recollit: si no vols caldo, dues tasses.

Doncs, d'aquestes realitats, dels temps passats, presents i futurs, avui, en un 15 d'octubre del 2015 en voldrem fer un breu relat, un relat per validar la nostra memòria col·lectiva i per compartir en veu alta. Aquest serà un escrit ple d'evocacions des de l'anonimat, tots ells provinents del taller Dones amb Memòria de la ciutat, un taller impulsat per l'Ajuntament de Vilanova que té per objectiu la recuperació de la memòria de la vida quotidiana en clau femenina. Però també tindrà referències del món local, que ens ve de la riquesa historiogràfica que té la ciutat.

Aquestes línies volen ser, doncs, el vehicle per fer un viatge plegats en el temps i intentar copsar en quin moment ens trobem.

Segona República, Catalunya, Francesc Macià o Lluís Companys, són els primers conceptes que hem de tractar com a full de ruta per aquest viatge.

Ja ens ho explicava la Núria Artigas Planas, nascuda l'any 1927, i una de les components del taller: Jo me'n recordo quan vam votar i va sortir la República. Jo vivia en un carrer on la gent hi feia vida. Sentia com els grans sempre parlaven de temes polítics. Me'n recordo que el pare era republicà. Va anar a comprar una ràdio i la va deixar al damunt d'una taula, la va engegar i em va fer por.

Jo anava al col·legi de l'Hospital Vell i allà, el dia que plegàvem, vaig veure que posaven unes cadires i vaig preguntar-li a la mare per a què eren. Ella em va dir que eren per votar i jo li vaig preguntar si ella votaria, em va dir que no, que les dones no podien votar però que el pare sí que ho faria.

El pare, el dia de les eleccions no va apagar la ràdio fins que es va saber que van guanyar els republicans. Eren les eleccions municipals del 12 d'abril. Al març de 1931 havia aparegut un nou partit, Esquerra Republicana de Catalunya, que va ser l'exponent de les transformacions del país. El partit era presidit per Francesc Macià, vilanoví de naixement, i juntament amb Lluís Companys foren l'ànima i el treball del que vindria després.

Com bé sabeu el 14 d'abril es va proclamar la Segona República, però també va ser el primer intent de proclamar la República Catalana com estat integrant de la Federació Ibèrica, però no va quallar. Això sí, s'acabava la monarquia d'Alfons XIII i s'iniciava un període de reformes que tampoc no duraria gaire... perquè tot plegat es va estroncar l'any 1933.

Any 1933, any també farcit de molts fets, molts també coincidents. El 19 de novembre de 1933 hi va haver noves eleccions. En elles hi van coincidir temps inestables, voluntats divergents i la primera vegada que les dones podien votar.

Què en va sortir? Un fre. El bienni conservador s'imposà i una nova realitat s'entreveia. A més a més, a finals d'any ens deixava l'Avi (Francesc Macià) i Lluís Companys es convertia en president de la Generalitat. D'aquí als fets d'octubre del 1934 només hi havia un pas. El govern dretà de l'Estat, dominat per la CEDA, ofegava els nacionalismes, reprimia els avenços camperols i obrers i feia marxa enrere en les accions socials endegades. El 6 d'octubre de 1934 començava la revolta del president Lluís Companys i del seu govern.

Tanmateix, i segons Albert Virella :

Cap a mitja nit del dia 5 es proclamava, per exigència dels elements d'Estat Català, la República Catalana a Vilanova.

Vilanova havia estat capdavantera, perquè Lluís Companys es va pronunciar unes hores després, ja al dia 6. I a un quart de nou de la vetlla, l'Honorable President Lluís Companys proclamava, des de la balconada de la Generalitat, l'Estat Català de la República Federal Espanyola.

Immediatament després que s'havia fet la proclamació es concentraren a la nostra plaça de la República uns centenars de ciutadans. (...)

Tanmateix, l'Estat Català de la República Federal Espanyola de Companys va durar deu hores i ell mateix, juntament amb el seu govern van acabar a la presó.

Mentrestant a Vilanova, Albert Virella matisa:

Renunciem, també, a parlar del tractament que reberen a la presó de Vilanova els detinguts els primers dies. Vilanova visqué, durant i després dels fets d'octubre, unes jornades úniques. (...)

Evidentment les coses no anaven bé, la certesa la tenim amb el cop d'estat del 18 de juliol de 1936. Amb ell, s'iniciava el pitjor que li pot passar a un poble, una Guerra Civil. Ara a Companys li venia al damunt presidir un país en guerra, una missió realment difícil.

Recordem que la República volia guanyar la guerra i consolidar els canvis que havien iniciat. Els insurrectes volien posar ordre al preu que calgués i amb l'ajuda que fos necessària... la població civil en fa donar fe de les seves pràctiques.

I de les seves accions i segons estudis recents, Vilanova i la Geltrú va ser una de les 140 poblacions catalanes que van ser bombardejades entre 1936 i 1939. Concretament el 1936, Vilanova i la Geltrú comptava amb una població de quasi 17.500 habitants. Segons les estimacions i els últims estudis, la ciutat va patir 12 bombardeigs que provocaren 27 morts.

Però la ciutat comptava amb refugis antiaeris, la construcció dels quals va començar el juny de 1937, se n'acabaren construint uns 15, a part de tots els de domèstics que van existir.

D'aquest fet recuperem el testimoni de la Núria Artigas i Planas. Ella ens recorda que:

En temps de guerra van fer una tria i a mi em va tocar anar a l'Ateneu, on hi anàvem nois i noies. Me'n recordo que hi havia molt bons professors, hi havia molt rigor. Allà ens donàvem unes llibertes sense ratlles que feien ells amb paper de barba. Volien que escrivíssim en llapis abans de saber-ne del tot. Aquella lliberta l'havíem de deixar i al cap de quinze dies l'ensenyàvem als pares perquè veiessin el que fèiem. Els llibres també eren gratuïts.

Un dia al col·legi mentre estàvem a classe vam haver d'anar corrent al refugi de la plaça de les Neus a causa d'uns bombardejors. Des de d'alt del campanar vigilaven. Vam perdre moltes classes.

Al refugi rèiem i xerràvem, jo no gaire perquè era poruga. Quan estava a casa hi acostumava anar amb l'àvia.

L'any 1939 es produïa l'enfonsament de Catalunya i la marxa cap a la capitulació. La derrota en la batalla de l'Ebre havia estat el punt d'inflexió. En aquest context, les tropes franquistes tenien el camí gairebé lliure per iniciar l'ocupació militar de Catalunya. El 23 de desembre va cedir el front del Segre, el 15 de gener queia Tarragona,

El 21 de gener de 1939 a les 19h entrava la tropa mora de Franco a Vilanova

Madrona Gras Roca en aquell moment tenia 4 anys i ens explica:

Tot i ser petita, recordo que els pares van dir que no ens moguéssim de casa, que no sortíssim perquè deien que no sabien què passaria. Tota la família es va esperar a casa.

Núria Artigas Planas en aquell moment tenia 13 anys i afegeix:

El pare va marxar i nosaltres aquell dia vam anar a casa d'uns veïns. Recordo que els soldats donaven xocolata, ayunes de sardines. A la nit ens van picar a la porta i i ens van dir : ¡ Arriba España, viva Franco!. Al pis del costat, com que no hi havia ningú, hi van entrar i s'ho van emportar tot. Després la tropa mora se'n va anar cap a Vilafranca.

El 26 de gener Barcelona va ser ocupada sense resistència per les tropes del general Yagüe. El dia 10 les tropes franquistes arribaven a la frontera francesa. Mig milió de persones havien creuat la frontera francesa vers l'exili, concentrats en els camps d'on una bona part ja no en tornaria mai més en sentit invers.

L'acabament de la guerra es proclamava el dia 1 d'abril, quan tot el territori espanyol ha estat ocupat per les tropes franquistes.

La repressió franquista adquirí diverses formes: judicis civils i militars, empresonaments, camps de concentració, desterraments, exili, multes, detencions, ..., però també d'altres més quotidianes: negar la feina als acusats de "rojos", marginació de les famílies, negar el racionament, tallar els cabells al zero, etc. Nosaltres volem recollir tots els testimonis sobre aquests fets, ja siguin viscuts directament o indirectament, a nivell personal o familiar ...

El testimoni de la Pepita Maria Banegas així ho reflecteix:

Jo era petita en temps de la Guerra Civil. El meu pare se'n va anar cap França en el moment de la retirada de les tropes republicanes. A França va anar a un camp de treball, ho sabem perquè ens enviava cartes i ens explicava com estava. Però un dia, aquestes cartes ja no van arribar més. El pare havia caigut presoner dels alemanys i l'havien portat al camp de concentració de Mauthausen, allà s'hi va estar fins que ja no va servir per treballar. Després el van traslladar a Gusen, a uns cinc quilòmetres, i allà va morir. A casa ens vam quedar la mare, l'àvia i quatre germanes, jo sóc la tercera de les germanes. No vam saber tot el que li havia passat al meu pare fins a finals dels anys 70, que mitjançant uns advocats ens va arribar una carta de

MEMÒRIA HISTÒRICA

1931 — de Vilanova i la Geltrú — 1979

França on ens ho explicava. Actualment, les germanes formem part de l'Amical perquè creiem que l'oblit és el nostre pitjor enemic.

A partir d'aquí, ja ho sabeu, la situació mai ja no va ser la que fou. Vilanova havia caigut, l'exili era un fet, la Segona Guerra Mundial esclatava el mes de setembre de 1939 i la dictadura anava agafant posicions. Els feixismes s'imposaven arreu i la història d'aquest país entrava en un túnel llarg i fosc.

I començàvem aquest relat dient que avui és 15 d'octubre del 2015 era el 75è aniversari de l'afusellament del president Lluís Companys i Jover. Un president escollit democràticament, que va lluitar contra el feixisme i que va ser aquest mateix feixisme el que va matar. Ell va representar la víctima catalana 2761, darrera d'ell en van venir molts més. Ell però se'ns mostra com la cara visible d'allò que no ens podem permetre d'oblidar perquè constitueix la nostra memòria col·lectiva. El dia 15 ens l'hem de creure com el Dia Nacional en memòria de les víctimes de la Guerra Civil i de la repressió franquista, perquè encara no s'ha dit tot, perquè encara no s'ha demanat perdó, perquè encara portem una motxilla que es diu "franquisme" i per aconseguir-ho hem de parlar, no viure en el silenci.